

СИСТЕМА ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

Єфіменко Н. П., Єфіменко П. Б., Канищева О. П.
Харківська державна академія фізичної культури
Харків, Україна

У статті надано поняття про «життєві цінності». Вони розглядаються з декількох позицій: ставлення людини до життєвих цінностей і галузі їх прояву; суть і походження життєвих цінностей; чинники, що надають впливу на формування життєвих цінностей. Надано три типи цінностей: діяльності, пізнання і відносин. Теоретично обґрунтовано та розкрито три групи цінностей: фізичні, соціальні та духовні. Відбито динамічний процес формування «життєвих цінностей» майбутнього фахівця при вивченні дисципліни «Основи охорони праці».

Ключові слова: життєві цінності, типи та групи життєвих цінностей, професійно ціннісні орієнтації, здоров'я як цінність, людина як цінність, праця як цінність.

В статті дано поняття о «жизненных ценностях». Они рассматриваются с нескольких позиций: отношение человека к жизненным ценностям и отрасли их проявления; суть и происхождение жизненных ценностей; факторы, предоставляющие влияние на формирование жизненных ценностей. Показаны три типа ценностей: деятельности, познания и отношений. Теоретически обоснованы и раскрыты три группы ценностей: физические, социальные и духовные. Отражен динамический процесс формирования «жизненных ценностей» будущего специалиста при изучении дисциплины «Основы охраны труда».

Ключевые слова: жизненные ценности, типы и группы жизненных ценностей, профессионально ценностные ориентации, здоровье как ценность, человек как ценность, труд как ценность.

The article deals with a concept about «vital values». They are examined from a few positions: attitude of man toward vital values and field of their display; essence and origin of vital values; factors which give influence on forming of vital values. Three types of values are given: activity, cognition and relations. Theoretically grounded and exposed three groups of values: physical, social and spiritual. The dynamic process of forming of «vital values» of future specialist is reflected while studing the discipline of «Basis of labour protection».

Keywords: vital values, types and groups of vital values, professionally the valued orientations, health as value, man as value, labour as value.

Актуальність теми. Захворюваність населення в нашій країні з кожним роком збільшується, тому в сучасній педагогічній теорії і практиці проблема формування здорового способу життя займає одне з пріоритетних місць.

Найважливішою метою і завданням вищої освіти є виховання повноцінної гармонійно розвиненої особистості, де питання про життєві цінності складають важливу і невід'ємну частину світогляду майбутнього фахівця [6, 7].

Існуюче поняття «життєві цінності» можна розглядати з декількох позицій: ставлення людини до життєвих цінностей і галузі їх прояву; суть і походження життєвих цінностей; чинники, що надають впливу на формування життєвих цінностей.

Так, Н. І. Немопняща, розділяє життєві цінності залежно від узагальненого плану функціонування людини в соціальному середовищі та в майбутній професійній діяльності. До основних вона відносить три типи цінностей: **діяльності, пізнання і відносин** [4]. Тому

при вивченні дисципліни «Основи охорони праці» у студентів необхідно спрямовано формувати їх у повному обсязі.

Із життєвих цінностей виділяється три групи: **фізичні, соціальні та духовні** [5].

Під фізичними цінностями розуміються ті, що спрямовані на фізичне здоров'я студента, а також: краса, матеріальний достаток, безпека від шкідливих чинників, гармонія. **До соціальних** відносяться всі цінності, що пов'язані з соціумом: спілкування, культура, пошана, дружба. Соціум обов'язково впливає на систему цінностей людини, створюючи їх

ієрархію, за якими оцінюються дії і вчинки студента, але в той же час відбувається вплив

© Єфіменко Н. П., Єфіменко П. Б., Каніщева О. П., 2012

соціуму на фізичні цінності. **До духовних життєвих цінностей** можна віднести загальнолюдські: любов, мир, добро, щастя.

Психологам властиве трактування цінності, як елемента структури свідомості особистості (Б. Г. Ананьєв, А. Н. Леонт'єв, В. М. М'ясищев). Деякі автори розглядають цінність як відношення суб'єктивно-об'єктивне, що пов'язує людину із змістом явищ [1, 2].

Система цінностей займає домінуючі позиції, будучи людськими сенсами, які передаються від покоління до покоління. Такий підхід, на наш погляд, дозволяє визначити шляхи диференційованого вивчення змістовних і організаційно-педагогічних умов з формування життєвих цінностей фахівця фізичної культури і спорту.

Метою дослідження було формування у студентів при вивченні дисципліни «Основи охорони праці» системи «життєвих цінностей».

Як відомо, діяльність з фізичної культури можна подати як один із засобів реалізації професійно педагогічних цінностей. Вона суміщає той або інший зміст, характер, спрямованість залежно від свідомої діяльності викладачів, які організують і використовують її з певною метою залежно від ступеня оволодіння ними педагогічними цінностями. В даному випадку мова йде про особисту систему ціннісних орієнтацій, які можна подати як засіб диференціації людиною об'єктів того, що оточує навколишнє середовище, об'єктивно існуючих цінностей, за їх суб'єктивної значущості і привабливості [1].

Гуманістичний характер діяльності майбутніх фахівців фізичної культури вимагає встановлення взаємозв'язку і взаємопроникнення загальнолюдських і професійних цінностей у структуру їх ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим використовується поняття «професійно ціннісні орієнтації», що характеризується як сукупність відношення особистості до професійної діяльності. Воно є основною ланкою в складному синтезі структур, які створюють професійну готовність та формування професійного компоненту освіти. Все це є похідним від рівня розвитку професійно ціннісних орієнтацій особистості.

Навчальна активність, що здійснюється студентами в процесі вивчення дисципліни «Основи охорони праці», розглядається як поведінкова форма ціннісного відношення і як виховні орієнтири. Автор виділяє ряд цінностей, наприклад, до «здоров'я як цінності», до «людини як цінності», до «праці як цінності». Вона вважає, що саме ці категорії цінностей при навчанні повинні скласти «сутність виховання» [4].

Процес формування життєвих цінностей є динамічним. При вивченні дисципліни «Основи охорони праці» на IV курсі він здійснюється впродовж читання всього лекційного курсу.

Особливістю викладання цієї дисципліни є спеціалізована спрямованість на формування готовності майбутнього фахівця в галузі фізичної культури діяти за оздоровчим напрямом, що не можливе без формування життєвих цінностей [3].

Під поняттям «цінності» розуміють предмети, явища та їх властивості, необхідні суспільству й особистості як засоби задоволення потреб. Вони формуються в процесі засвоєння особистістю соціального досвіду і відбиваються в її цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах і мотивах. У них відображуються уявлення студентів про бажане. У формуванні певних ціннісних мотивів, здатних задовольнити потреби студентів, виявляється єдність фізичного, психічного і духовного розвитку особистості.

При вивченні дисципліни «Основи охорони праці» в системі ціннісних мотивів студенти ставлять на перше місце цінність здоров'я. Можна розглядати три рівні здоров'я: фізичний — такий, що забезпечує внутрішню динамічну рівновагу, структурні і функціональні резерви адаптації організму; психічний — що відображає адекватну умовам дійсності регуляцію поведінки і професійної діяльності, здатність ставити і

реалізувати досяжні цілі, погоджуючи з вимогами навколишнього природного середовища, відсутність хворобливих психічних проявів; духовний — обумовлений моральністю, прийнятими особою гуманістичними цінностями, свободою вибору, відповідальністю за себе, свої рішення і вчинки [2].

Ціннісні орієнтації і ціннісні мотиви студентів розглядаються як умови, за допомогою яких диференціюють об'єкти їх професійної діяльності і їх значущість. У структурі природоохоронної діяльності ціннісні орієнтації тісно пов'язані з емоційними, пізнавальними і вольовими її сторонами, які створюють змістовну спрямованість особистості. Характер спрямованості в самій діяльності частіше залежить від того, який особовий сенс має система тих або інших цінностей, що визначає дієвість відносин індивіда до тих об'єктів, заради яких ця діяльність здійснюється. Одні об'єкти можуть викликати емоційну, інші — пізнавальну, треті — поведінкову активність.

Уява дозволяє поглибити інтелектуальний і емоційний зв'язки, з'ясувати важливість оцінки у встановленні цих зв'язків. Велике значення приділяється уяві в ухваленні цілей оздоровчої діяльності, яка здійснюється завдяки її оцінюючій функції. При вивченні дисципліни «Основи охорони праці», моделювання нещасного випадку під час виробничої діяльності здійснюється під умовним впливом шкідливих чинників і їх наслідків на здоров'я людини, результатом чого є появи професійних захворювань [3].

Головним завданням педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі є формування у студентів цілого комплексу матеріальних цінностей, перш за все цінності самої людини, її здоров'я і соціально значущих норм поведінки. Дуже важливим є формування установки — зберегти здоров'я, активізувати і орієнтувати на здоровий спосіб життя, на любов до природи, праці. Викладачам дисципліни «Основи охорони праці» необхідно формувати у студентів систему базових знань й умінь з проблеми забезпечення безпечних умов існування людини в природному, соціальному і техногенному середовищі. Необхідно стимулювати у студентів цю життєву позицію, навчити їх прийомам самоконтролю і необхідності реалізації захисних заходів, заснованих на розумінні механізмів виникнення небезпеки і спрямованих на їх попередження. Слід формувати у них мислення, орієнтоване на здійснення максимальної безпеки як у справжньому повсякденному житті, так і в майбутній виробничій і викладацькій діяльності.

Висновки. Таким чином, на підставі проведених досліджень при вивченні дисциплін оздоровчої спрямованості у студентів необхідно формувати ієрархію таких життєвих цінностей:

- відношення до здоров'я як до цінності;
- інтелектуальні почуття, як могутній стимул пізнання, та наукової творчості;
- естетичні відчуття, що підсилюють інтелектуальні;
- виховання високої культури поведінки, формування моральних навиків, коли досягається автоматизм безпечної поведінки;
- цінності самої людини та соціально значущих норм її поведінки.

Дуже важливим є формування установки на збереження здоров'я, активізувати і орієнтувати на здоровий спосіб життя, на любов до природи та праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов С. Ф. Ценности реальные и мнимые / С. Ф. Анисимов. — М.: Мысль, 1970. — 183 с.
2. Виленский М. Я. Здоровье как физическая и духовная ценность личности / М. Я. Виленский, О. Ю. Маслов // Валеология: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції 31 березня – 3 квітня, 2011 р. Т.1. С.52–55.
3. Єфіменко Н. П. Особливості формування екологічної культури студентів вищих технічних закладів освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. — «Теорія і методика професійної освіти» / Н. П. Єфіменко — Харків, 2000. — 18 с.
4. Непомнящая Н. И. Психодиагностика личности / Н. И. Непомнящая // Теория и практика. — М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2001. — 158 с.

5. Осетрова А. М. Анализ соотношений жизненных ценностей: Збірник наукових праць / А. М. Осетрова, за ред. Л. Л. Товажнянського, О. Г. Романовського // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. — Вип.2(6). — Харків: НТУ «ХП», 2003. — С.89–92.
6. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических заведений /В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. — 4-е изд. — М.: Школьная пресса, 2002. — 512 с.
7. Педагогика школы: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Под редакцией И. Г. Огородникова. — М.: Просвещение, 1978. — С.181–185.